

qualities of future specialists in professional formation have been analyzed, the concept of «professional qualities» in psychological literature has been specified and the basic approaches to professional qualities have been defined. It has revealed that the professional qualities that are formed during the training are an element of professional readiness of a specialist.

Key words: qualities, professional qualities of a specialist, professional formation, abilities, educational and professional activity.

УДК 37.013:81

Чекан К. В.
студентка II курсу спеціальності «Початкова освіта»
ОС «Бакалавр»
Василинка М. І.
старший викладач,
Мукачівський державний університет

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЛОВЕСНИХ ЗАСОБІВ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті розкривається виховний потенціал словесних засобів народної педагогіки. Автори зазначають, що провідними навчально-виховними засобами етнопедagogіки є рідна мова, усна народна творчість, народне мистецтво, національні традиції, звичаї і обряди, природа, колицьова пісня, скоромовки, оповідання, казки. З'ясовано, що в контексті сьогодення постала гостра потреба у використанні засобів народної педагогіки в освітньому середовищі початкової школи.

Ключові слова: народна педагогіка, Концепція Нової української школи, етновиховання, засоби етновиховання, рідна мова, фольклор.

В контексті розбудови незалежної України, створення системи національної освіти й виховання, особливого значення набуло науково обґрунтоване розв'язання виховних завдань засобами народної педагогіки. Народна педагогіка завжди виступала і виступає як самобутнє культурно-історичне явище. В Концепції Нової української школи зазначено, що сучасні навчальні заклади повинні працювати в тісному контакті з батьками, налагоджувати взаємозв'язок з родинами, бо це – основа, передумова підвищення активності навчання та виховання підростаючого покоління.

Умови сьогодення вимагають створення й застосування такої системи виховання, яка б відповідала потребам українського державотворення й формування високоосвічених, духовно багатих та морально стійких особистостей, гідних громадян демократичної європейської держави. Відірваність школи та виховання від культурно-історичних традицій породжувала відчуженість підростаючих поколінь від народної культури, моралі, духовності. В контексті сьогодення, національне відродження, розвиток духовної культури українського народу зумовили гостру потребу в активізації науково-дослідної роботи саме в цьому напрямі.

Мета статті: дослідити виховний потенціал словесних засобів народної педагогіки.

Проблему етновиховання піднімали у своїх творах прогресивні педагоги, поети і письменники, громадські діячі. Г. Сковорода, І. Франко, Леся Українка, К. Ушинський, С. Русова та багато інших рекомендували здійснювати виховання дітей на народних виховних традиціях. Проте чільне місце проблема етновиховання займає у творчій спадщині великого українського педагога М. Стельмаховича. Його ім'я ввійде у скарбницю вітчизняної та світової думки з питань виховання дітей у сім'ї, оскільки так всебічно і спеціально про особливості родинного впливу на формування особистості після А. Макаренка та В. Сухомлинського в Україні не писав ніхто.

В основу сучасного етновиховання покладено досвід попередніх поколінь, який виражається у найрізноманітніших засобах. М. Стельмахович відзначав, що «під засобами виховання розуміємо той вид діяльності, явище чи предмет, які можуть впливати на особистість у певному напрямку» [1, с.23]. Вчений виділяв природні і надприродні засоби етновиховання. До природних він відносив рідну мову, фольклор, навколишню природу, домашній побут, традиції, звичаї, обряди, ритуали, свята, символи. До надприродних – релігію.

Говорячи про виховні можливості словесних засобів, необхідно зазначити, що вони практично невичерпні та мають багато аспектів. Науковці зазначають, що провідними навчально-виховними засобами етнопедagogіки є рідна мова, усна народна творчість, національна міфологія і символіка, народне мистецтво, національні традиції, звичаї і обряди, безпосередня особиста праця, природа, колискова пісня, скоромовки, оповідання, казки тощо. Зупинимось на них детальніше.

Серед засобів етновиховного впливу, які народ вважав найбільш дієвими є рідна мова. Засвоюючи рідну мову з малого віку діти «...поступово стають носіями національного змісту,

духу; засобами рідної мови у них найефективніше формується національна психологія, характер, світогляд, свідомість і самосвідомість та інші компоненти духовності народу» [7, с.90].

Значне місце у формуванні особистості посідає фольклор. «У фольклорі – першовитоки оригінального світосприймання, самобутнього тлумачення явищ природи і людського життя. У думах, піснях, прислів'ях і приказках, скоромовках, лічилках та інших фольклорних перлах у високопоетичній і глибоко ліричній формі відображено весь культурно-історичний, мистецький шлях українського народу» [6, с.90].

Народна педагогіка ще з самого початку свого формування помітила взаємозв'язок емоцій, слова та поведінки, і сформувала унікальні, неповторні та, водночас, універсальні засоби впливу слова на формування моральної свідомості дорослих і дітей. Один із перших дослідників етнопедогогіки М. Стельмахович у своїй монографії «Народна педагогіка» вказував на важливість словесного виховання дітей. Він зазначав, що найголовнішими народними методами словесного виховання є пояснення, порада, застереження, бесіда, переконання, прохання, словесна заборона, заохочення, схвалення, розповідь тощо. Слово, донесене до дитини через релігійні моральні заповіді, пісню чи казку, громадський осуд чи схвалення, ставало головним чинником формування моральної свідомості людини. Дитячу допитливість, енергійну пізнавальну діяльність часто зупиняло мамине або бабусине «зась!» («не можна!») Але, хоч воно і звучало категорично, проте дитиною сприймалося належно, бо було обумовлене значущим словесним поясненням (не можна руйнувати гнізда птахів, бо будуть на руках і обличчі веснянки або ластівки підпалять будинок; не можна брати в руки жабу, бо будуть бородавки; не можна гойдати порожню колиску, бо не спатиме менша сестричка; не можна лаятися, бо обсядуть злидні; не можна смітити хлібом, бо буде голод тощо) [3, с.48].

У чому сила таких сентенцій? У вірі дитини в зміст слова. Тут не просто суворе «не можна!», а мудро прокоментоване застереження, спрямоване на благополуччя дитини, яке так схоже на бабусині і мамині казки та приповідки. Ці маленькі народні моральні «табу» містять у собі сюжетну канву (як фольклорні та авторські художні твори). Дитині достатньо розуму, щоб досягнути мамину заборону – не колихатися на стільчику. І якщо у маминій присутності дитина її слухає, зважаючи на авторитет, то наодинці, як правило, буде робити так, як забажає. Адже загальновідомо, що діти в дошкільному та молодшому шкільному віці здебільшого чинять правильно під впливом дорослого, боячись покарання

або бажаючи бути у його очах хорошим хлопчиком чи доброю дівчинкою. І коли над ними не височить постать старшого, як регулятора поведінки, то природні потреби дитини в діяльності, особливо ігровій, перемагають. Це є нормою для даного віку. Народні педагоги знали цю особливість розвитку моральної свідомості дитини, тому й виробили педагогічні методи та прийоми, які діяли навіть за умови відсутності дорослого.

М. Стельмахович підкреслював, що цей незвичайний педагог(слово) не тільки навчає, а й навчає напрочуд легко, за якимось недосяжно полегшеним методом. Суть цього методу в прихованості педагогічного впливу за образами народної казки, прислів'я, приповідки, повір'я, примовки тощо. Педагогічний талант народу зумів найсуворіші моральні приписи перетворити на цікаву розповідь, яка ненав'язливо і непомітно через сюжетну канву фольклорного вислову або твору впливала на моральну свідомість дитини [4, с.16].

Виховуючи культуру поведінки, в Україні здавна застосовували методи, що свого часу були засуджені як забобони, проте в народі вони випробувані протягом століть: «Не сідай за кут стола, бо не одружишся», «Коли їси, то не співай, бо матимеш дурного чоловіка (дурну жінку)», «Не їж у шапці, бо твоя жінка буде мати дурного чоловіка», «Не об'їдайся сира, бо скоро будеться голова сива», «Їж крайці з хліба, будуть тебе хлопці (дівчата) любити». У народі користувалися делікатними методами заохочення і покарання. Для того, щоб дитина зрозуміла, що вчинила недобре, застосовувалися жартівливі примовки, наприклад: «Чим ви, хлопці, дома втираєтесь?» – «Батько рукавом, мати подолом, а я на печі так сохну!» Або: «Ой піч моя, піч! Коли б я на тобі, а ти на коні, славний з мене був би козак», «Як подивитися, то всі люди брешуть, одні тільки ми правди не кажемо». Як міра покарання застосовувалося і биття дітей, проте погляди на це явище були різними: «Добрі діти доброго слова послухають, а лихі й дрючка не побоятся», «Рідна мати високо замахує, а помалу б'є» [5, с.46].

Дитячий фольклор настільки різноманітний, оригінальний і багатожанровий, що потребує окремої розмови. Це колискові, забавлянки, ігрові пісні, дражнилки, лічилки, небилиці, заклички, приповідки, скоромовки, казки, загадки й жартівливі пісні. В народі здавна помічено, що материнська пісня над колискою має велику магічну силу: вона заспокоює, дає позитивні емоції, оберігає від хвороб, нещастя та страху. Колискові пісні призначені тільки для одного слухача – дитини і виконуються одним співаком – матір'ю (іноді бабусею чи іншою близькою людиною). Назва колискова пісня не є народною – це фольклористичний термін. У народі ж

існують різні назви цих пісень: співати кота, співати люлі, співати при колісці тощо. Кіт – один із найпопулярніших персонажів колискових пісень, який є і м'якеньким другом і розбишакою, що заважає спати: «Ой ти, коте, не гуди, спить дитина, не буди» або «Цить, дитино, цить, не плач, принесе киця калач. Вже недалечко на мостику, несе калач на хвостіку». Приспівом до багатьох колискових є протяжне: «а-а-а» або «люлі-люлі, люлі-люлечки». У ранньому віці немовля ще не розуміє слів пісні, але вже розуміє лагідну мамину мову, її ніжність, відчуває тепло й рідність [2, с.14].

Розвивати дитяче мислення можна за допомогою пестушок, забавлянок, небилиць. Найпоширеніші з них відомі всім «Сорока-ворона на припічку сиділа...», «Ладоньки-ладусі», «Кую, кую чобіток» тощо. В таких забавлянках найкраще розвивається пам'ять дитини, її мовлення, логіка мислення, виробляється розуміння навколишнього світу. Коли дитина плаче, її заспокоюють спеціальними примовками: «Цить, не плач, я спечу тобі калач, медом помажу, тобі покажу, а сам з'їм». Пестушки та забавлянки переважно промовляються речитативом, іноді співаються. Цікавим жанром у дитячому фольклорі є так звані небилиці, або нісенітниці. Дітям трьох-чотирьох років уже зрозумілий їхній парадоксальний зміст, що викликає здоровий сміх і жарти: «Півень задавив коня – нічим їхать до млина. А бабині коноплі на печі попріли, а дідові постолі на льоду згоріли». У дитячому фольклорі також дуже поширені «безкінечні пісеньки», які можна співати, доки не набридне: «Був собі журавель та журавочка, наносили сінця повні ясельця. Наша пісня гарна й нова, починаймо її знову: був собі журавель...» [4, с.47].

У працях науковців знаходимо, що значним потенціалом володіють дражнилки і мирилки. Сперечаючись або б'ючись, діти дражнять одне одного на ім'я, за якусь рису чи ваду характеру (зовнішності): «Ванька-встанька требуха, з'їв корову і бика...». Такі дражнилки, як правило, створюються самими дітьми стихійно під час ігор чи спілкування як в колективі, так і індивідуально. Проте, коли хочуть миритися, промовляють мирилки. Така своєрідна дитяча данина словесній магії: «Мир-миром, пироги з сиром, вареники в маслі, ми подружечки красні, поцілуймося!».

Скоромовки, загадки, казки – все це збагачує творчу уяву дитини, виробляє навички усного мовлення, дотепність, будить фантазію, гумор, природний потяг до спілкування. Однак основним завданням казок є формування моральних якостей дитини. Казка перш за все виховує, а вже потім розважає дитину. Вона вчать, що знання, мудрість здобуваються під час наполегливої

праці. Споконвіку праця була невід'ємною частиною життя, чи не головним критерієм вартості, моралі і краси. Праця була і є основою виховання дитини. Так, до прикладу, мишенята Круть і Верть не хотіли працювати і через це залишились голодними. А от за добре серце, умілі руки дідова дочка винагороджується, бо не цурається роботи, а лінива, пихата бабина – отримує по заслугі, карається.

Таким чином, утвердження людини як мудрої, духовно і фізично розвиненої особистості, боротьба проти сил, що заважають її щастю – провідна ідея української народної педагогіки слова. Виховний потенціал словесних засобів народної педагогіки важко переоцінити. Завдяки їм в свідомості дитини можна сформувані почуття морального обов'язку, допомогти дитині засвоїти основні норми поведінки в суспільстві та в сім'ї, навчити бачити у кожному слові одночасно текст і підтекст, образ і думку, конкретне поняття і символ, ідею і форму, зміст і стиль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єпіхіна М. Про поняття та терміни української етнопедагогіки / М. Єпіхіна // Вісник ЛНУ ім. Т.Шевченка. – 2011. – №10. – С.23-37.
2. Луцан Н. Збагачення лексики школярів засобами народних ігор / Н. Луцан // Початкова школа. – 2006. – №7. – С. 12-14.
3. Мартинюк І.В. Національне виховання: теорія і методологія : методичний посібник / В. І. Мартинюк. – К. : Інститут системних досліджень освіти України, 1995. – 158 с.
4. Стельмахович М. Теорія і практика українського національного виховання / М. Стельмахович. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1996. – 179 с.
5. Струманський В. Педагогіка народно-побутового життя української людності / В. Струманський // Рідна школа. – 2007. – №9. – С. 31-50.
6. Яценко Т. Родинне виховання на засадах народної педагогіки / Т. Яценко // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 88-94.

In the article is revealed educational potential of verbal means of folk pedagogy. The authors note that the leading educational and pedagogical means of folk pedagogy are native language, oral folk art, folk art, national traditions, customs and rituals, nature, lullabies, speedboats, stories, tales. It was found out that in the context of the present there was an urgent need to use the means of folk pedagogy in

the educational environment of primary school

Key words: folk pedagogy, the concept of a new Ukrainian school, ethno genesis, means of ethno genesis, native language, folklore.

УДК 378.4:37.011.3-051:81'243(477)

Шпілька Є. С.
студентка IV курсу спеціальності «Філологія*(англійська)»

Бакош В. С.
студентка III курсу, спеціальності «СОАМЗЛ»

Гаранко В. І.
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

СУЧАСНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ УКРАЇНИ

У статті аспектно розглянуто базові елементи системи підготовки вчителів іноземної мови, яка передбачає здобуття студентами теоретичних спеціалізованих знань, формування необхідних практичних умінь і навичок. Розкрито роль розподілу навчального навантаження з практичного курсу іноземної мови у процесі опанування іноземної мови.

Ключові слова: професійна підготовка вчителів іноземної мови, теоретичні спеціалізовані знання, формування необхідних практичних умінь і навичок.

У багатьох країнах світу система професійної підготовки вчителів іноземних мов суттєво відрізняється. Проте, бажання уніфікувати набуте задля досягнення спільної мети – забезпечення доступу до якісної освіти всіх бажаючих – веде до реформування систем освіти та підготовки педагогів зокрема. Проведені у різних країнах і системах освіти дослідження свідчать про те, що в рамках шкільного навчання вчителі мають найбільший вплив з точки зору успішності учнів і якості отриманих ними знань, особливо це стосується учнів з неблагополучних сімей[8].

Стратегічні цілі реформування системи освіти вчителя іноземних мов лише частково відображаються в нормативно-правовому полі України, зокрема, Указі Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.); Законі України «Про вищу освіту», Цільовій